

ประวัติศาสตร์อยุธยาแม้จะได้รับการศึกษาวิเคราะห์อย่างกว้างขวางแล้ว แต่ก็เข้าไปในลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือไม่เห็นถึงลักษณะพัฒนาการที่เป็นทั้งแบบอย่างเฉพาะของแต่ละยุคสมัยและมีความสับสนเนื่องกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดเกี่ยวกับหลักฐานและการใช้หลักฐานเพื่อประกอบการตีความ ที่ผู้เขียนเห็นว่ามียุคก่อนและค่อนข้างจะมีปัญหามาก แม้ว่าในภาวะปัจจุบันนี้มีการพบและเผยแพร่หลักฐานใหม่ ๆ เป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำหลักฐานใหม่มาโต้แย้งและประกอบการตีความขอเสนอใหม่ แต่ขอเสนอใหม่ก็ยังวางอยู่บนพื้นฐานของขอเสนอเดิมอยู่มาก ทำให้ขอเสนอใหม่เหล่านี้เป็นเพียงการตีความเพื่อเสริมขอเสนอเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีใครตรวจสอบการใช้หลักฐานประกอบการตีความในประเด็นเฉพาะที่สำคัญอย่างรอบคอบเสียก่อน ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงพยายามวิเคราะห์และตรวจสอบการใช้หลักฐานที่ประกอบการตีความเฉพาะประเด็นที่พบว่ามีจุดอ่อนเกี่ยวกับการใช้หลักฐาน โดยผู้วิจัยจะโต้แย้งจุดอ่อนที่พบนั้น พร้อมกันนี้ก็จะเสนอการตีความใหม่ โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบและจัดระบบหลักฐานทั้งที่มีอยู่เดิมและหาหลักฐานใหม่เพื่อรองรับและสนับสนุนขอเสนอของผู้วิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยตระหนักเสมอว่าขอเสนอของผู้วิจัยเป็นเพียงความพยายามเสนอแนวทางการศึกษาอีกลักษณะหนึ่ง ควบความหวังว่า อาจจะช่วยคลี่คลายความมึนงง สับสนและคลุมเครือของการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาได้บ้าง ผู้วิจัยขออภัยขอเสนออันใหม่หรือที่เพิ่มเติม ขอเสนออันเก่าที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์นี้วางอยู่บนหลักฐานเพียงส่วนหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ การค้นคว้าวิจัยประวัติศาสตร์อยุธยาที่จะดำเนินต่อไปข้างหน้า พร้อมกับการค้นพบและเผยแพร่หลักฐานใหม่ ๆ เพิ่มเติมเท่านั้น ที่จะยังผลให้ประวัติศาสตร์อยุธยาได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและมีความแน่ชัดมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป เหมือนกับประวัติศาสตร์ไทยสมัยอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาพัฒนาการของชุมชนนาง
 ในลักษณะที่เป็นสถาบันหนึ่งที่สัมพันธ์กับการเมืองและการปกครอง จากข้อเท็จ
 จริงที่ว่าสถาบันชุมชนนางผูกติดอยู่กับระบบการปกครองและการบริหาร ควบคู่กัน
 การคลี่คลายของระบบการปกครองการบริหารจึงมีผลต่อพัฒนาการของสถาบันชุมชน
 นางเป็นอันมาก เนื่องจากระบบการปกครองและสถาบันชุมชนนางล้วนแล้วแต่เป็น
 ส่วนหนึ่งของสังคมอยุธยา ดังนั้นการเข้าใจถึงลักษณะของสังคมอยุธยาย่อมเป็น
 พื้นฐานอีกส่วนหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการศึกษาลักษณะของสถาบันชุมชนนางที่สัมพันธ์กับการ
 เมืองการปกครองได้กระจ่างรอบคอบมากขึ้น จากเงื่อนไขที่กล่าวมาข้างต้นจึง
 จำเป็นต้องวิเคราะห์ลักษณะสังคมของอยุธยาและการคลี่คลายของระบบการปก
 ครองการบริหาร เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนในระบอบหนึ่ง เป็นขั้นแรกก่อน เพื่อเป็น
 พื้นฐานในการศึกษาการคลี่คลายของสถาบันชุมชนนางที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง
 การเมืองการปกครอง เป็นขั้นต่อไป

สังคมอยุธยาเป็นผลรวมของการผสมผสานกลมกลืนทางสังคม -
 วัฒนธรรม 2 ลักษณะ คือ ลักษณะสังคมการเมืองแบบรัฐที่ปรากฏอยู่แล้วในลุ่มน้ำ
 เจ้าพระยา และลักษณะสังคมของชนเผ่าไทยซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมของชน
 ชาวป่าชาวเขาค้นหนึ่งกับสังคมที่เป็นรัฐอีกค้นหนึ่ง ในสังคมการเมืองแบบรัฐ
 นั้นจะมีการแบ่งเป็นชนชั้นอย่างแน่ชัดและมีการจักระเบียบการปกครองในลักษณะ
 ที่เป็นทางการ ทำให้เกิดกลุ่มคนที่โคคลี่คลายมาทำหน้าที่ทางราชการปกครองและ
 พัฒนามาเป็นสถาบันทางสังคมและการปกครองที่เรียกกันว่า "ชุมชนนาง" ดังนั้น
 สถาบันชุมชนนางจึงได้ปรากฏอยู่แล้วในสังคมลุ่มน้ำเจ้าพระยาก่อนการก่อตั้งอาณาจักร
 อยุธยา

การจักระเบียบสังคมของอยุธยาเป็นแบบ "ศักดินา" ซึ่งกำหนดแบบ
 แผนความเป็นอยู่ของคนในระบอบชั้นต่าง ๆ ของสังคมตามยศศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่
 และชาติกำเนิด พื้นฐานของ "ระบอบศักดินา" มาจากแบบแผนสังคมการเมือง
 ของรัฐพื้นเมืองผสมผสานกับประเพณีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ควบคุมกันมาตามลำ
 กับชั้น ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลบนพื้นฐานของการพึ่งพาและการคอย

แทนกันและกัน ซึ่งจะคลี่คลายมาเป็น "ระบบมุลนาย - ไพร" ระบบดังกล่าวนี้ได้นำไปใช้เป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบสังคมและการปกครอง สำหรับแบบแผนสังคม - การปกครองของชนพื้นเมืองจะใช้เป็นการรอบหรือโครงสร้างและกฎเกณฑ์ในลักษณะที่ปรากฏเป็นทางการ ระบบศักดินาเป็นทั้งระบบสังคม เศรษฐกิจและการปกครอง ซึ่งกำหนดความไคเปรียบทางสังคม - เศรษฐกิจของชนชั้นปกครองหรือมุลนายให้อยู่เหนือสามัญชน ความเหลื่อมล้ำนี้ได้นำไปหนุนเสริมให้มั่นคงควยโครงสร้างการปกครองที่ขยายตัวออกไปและมีความซับซ้อนในลักษณะของการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นจากกษัตริย์ผ่านมุลนายหรือขุนนางในระดับต่าง ๆ ลงมาถึงไพร

ก่อนการสถาปนารุงศรีอยุธยาในปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ระบบการเมืองของรัฐในแถบนี้ได้อาศัยมาสู่ระบบการเมืองที่มีการรวมอำนาจที่ศูนย์กลางในระดับสูง โครงสร้างการปกครองที่เป็นการส่งต่ออำนาจของเมืองหลวงออกไปควบคุมเมืองในอาณาเขตใ้รับการเสริม สร้างให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะเป็นพื้นฐานในการคลี่คลายมาเป็นระบบการปกครองของอยุธยา

ลักษณะการปกครองของอยุธยา แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ คคิหรือแนวคิดเกี่ยวกับรัฐและกษัตริย์ซึ่งเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างคคิพุทธ - พราหมณ์และคคิพื้นเมืองของดินแดนแถบนี้ กษัตริย์อยุธยาเป็นทั้ง "จักรพรรดิราชา" "เทวราชา" และ "ธรรมราชา" โดยเฉพาะแนวคิดในเรื่องการสั่งสมบุญบารมีเป็นสาระสำคัญส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดการแย่งชิงอำนาจเป็นระยะแรก ๆ ในระบบการเมืองของอยุธยา ซึ่งยอมต้องส่งผลกระทบต่อชีวิตทางสังคมและการเมืองของขุนนางอย่างไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองอาณาเขตและระบบบริหารราชการ มีการปรับปรุงเป็นระยะตามสภาพสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 สมัย ในสมัยแรก (พ.ศ. 1893 - 2112) เป็นระยะที่เมืองหลวงต้องการผนวกเมืองและรัฐข้างเคียง จึงมีการเสริมสร้างระบบเมืองหลวงเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการเป็นตัวแทนเมืองหลวงเพื่อควบคุมหัวเมือง

ในอาณาจักรให้แยกตัวออกไปเป็นอิสระ คู่เหมือนจะประสบผลสำเร็จทั้งในเขต
ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและหัวเมืองฝ่ายเหนือ ส่วนกรณีกับพม่ามีผลในระยะหนึ่ง ระบบ
เมืองลูกหลวงทำให้การช่วงชิง อำนาจจากที่อยู่ภายในราชวงศ์เกี่ยวกับกษัตริย์
เท่านั้น สกฤตวงศ์ของเมืองอื่น ๆ ไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วม เนื่องจากถูกควบคุม
จากเมืองลูกหลวง อีกทั้งยังเป็นระบบที่กษัตริย์เองเอาเฉพาะเจ้านายในพระราช
วงศ์ที่เข้มแข็งสามารถคุมอำนาจได้มากที่สุดจึงจะมีโอกาสที่จะได้เป็นกษัตริย์ในอีก
กานหนึ่งก็เป็นฐานของการสั่งสมอำนาจของเจ้านายชั้นสูง จึงอาจสันนิษฐาน
อำนาจของกษัตริย์ แต่ก็มีใคมีผลทำให้อาณาจักรแตกแยกออกไปเป็นรัฐอิสระใน
แง่ระบบเมืองลูกหลวงจึงช่วยรักษาเสถียรภาพของอาณาจักร ยกเว้นในตอน
ปลายสมัยที่ระบบเมืองลูกหลวงได้แปรเปลี่ยนเป็นฐานกำลังให้ราชวงศ์ใหม่ขึ้นจึง
อำนาจที่กรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ ระบบเมืองลูกหลวงนี้มีผลในการเชื่อมโยงระบบ
บริหารราชการของเมืองหลวงและหัวเมืองให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน เมือง
หลวงจะแต่งตั้งเฉพาะเจ้าเมืองและขุนนางในระดับสูงเท่านั้น ส่วนกิจการบริหาร
ภายในยังเป็นอิสระขึ้นอยู่กับเจ้าเมืองค่อนข้างมาก การปฏิรูปการปกครองตน
พุทธศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้มีการจัดระเบียบโครงสร้างทางการบริหารให้มีการ
แบ่งแยกหน้าที่ชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่งและสายกสรควบคุมทางการบริ
หารให้เป็นระเบียบและมั่นคงขึ้นกว่าแต่ก่อน

สมัยหลัง (พ.ศ. 2112 - 2310) โครงสร้างการจัดการปกครอง
อาณาจักรได้เปลี่ยนแปลงไป ยกเลิกระบบเมืองลูกหลวง จัดแขงหัวเมืองออก
เป็นชั้นเอก โท ตรี จัตวา เมืองจัตวาที่อยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาดูจกัให้อยู่ในวง
ราชธานีมีเมืองหลวงควบคุมโดยตรง เมืองจัตวาที่อยู่นอกเขตให้ขึ้นกับเมืองชั้น
เอก โท ตรี จัตวา การแต่งตั้งเจ้าเมืองและกรมการเมืองระดับสูงเป็นอำนาจ
ของเสนาบดีของเมืองหลวง พร้อมทั้งมีการเสริมสร้างระบบควบคุมหัวเมือง
ให้รัดกุมและแน่นหนามากขึ้น ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 23 มีการปรับปรุง
การปกครองหัวเมืองโดยกำหนดให้หัวเมืองทุกระดับชั้น โดยหัวเมืองเหนือขึ้นกับ
สมุหนายก หัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นกับกลาโหม เพื่อประสิทธิภาพในการปกครองและ

การเกณฑ์ไพร่พลหัวเมืองได้เร็วยิ่งขึ้น มีการปรับปรุงอีกครั้งในตอนปลายศตวรรษเดียวกันโดยโอนการปกครองหัวเมืองจากหน้าที่ของกลาโหมมาขึ้นโภษาริบัติสำหรับโครงสร้างการบริหารในระยะเดียวกันนี้ มีรากฐานมาจากสมัยแรกแต่ในระยะนี้ระบบบริหารราชการของเมืองหลวงครอบงำเหนือการบริหารงานของหัวเมืองอย่างแน่นหนา ในการนี้ขุนนางระดับสูงของเมืองหลวงกลายเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมหัวเมืองโดยตรง ทำให้ขอบข่ายอำนาจของขุนนางเมืองหลวงครอบคลุมกว้างขวาง กษัตริย์จึงต้องพยายามดำเนินกลยุทธ์ควบคุมขุนนางอย่างเข้มงวดด้วยวิธีการต่าง ๆ ทำให้มีผลกระทบต่อบริหารราชการ เกิดการสับสน เสถียรภาพของขุนนางในตำแหน่งหน้าที่ไม่มีความมั่นคง ความเหลื่อมล้ำในปริมาณอำนาจหน้าที่ของกรมกองแยกห่างกันมาก ซึ่งหมายถึงการจัดสรรผลประโยชน์ในหมู่ขุนนางขาดดุลยภาพ แนวโน้มการแข่งขันและต่อสู้เพื่อตำแหน่งที่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จึงมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในขุนนางระดับสูง นำมาซึ่งการต่อสู้ทางการเมือง นอกจากนี้การตั้งกรมเจ้าขึ้นมามากมายเพื่อทำหน้าที่คุมกำลังคน โดยไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการ ทำให้เกิด "การบริหาร" ที่อยู่นอกระบบราชการ ยิ่งทำให้การบริหารราชการมีความปั่นป่วน เกิดการขัดแย้งในระบบบริหารสูง ภาวะเช่นนี้ทำให้ระบบบริหารค่อย ๆ เสื่อมและขาดประสิทธิภาพ ยังผลให้พ่ายแพ้แก่พม่าในปี พ.ศ. 2310

สำหรับขุนนางกับการเมือง ในระยะแรกนี้ระบบเมืองหลวงเป็นฐานกำลังของเจ้านาย โครงสร้างการปกครอง - บริหารของเมืองหลวงยังไม่ได้ควบคุมหัวเมือง ขุนนางในหัวเมืองและเมืองหลวงยังไม่เชื่อมโยงกันโดยตรงแต่ผ่านกษัตริย์ เจ้าเมืองหลวงและเจ้าเมือง สภาพเช่นนี้ทำให้ขุนนางจำกัดบทบาทเพียงเป็นกลไกการปกครองในตอนคนพุทธศตวรรษที่ 21 ใคว่างรากฐานการเติบโตให้กับขุนนางเมืองหลวงด้วยการสร้างระบบบริหารราชการของราชธานีให้เป็นรูปเป็นร่างมีระเบียบแบบแผนกำหนดไว้ โดยเฉพาะการจัดสรรตำแหน่งและการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการของขุนนางให้มีความเคร่งครัดแน่นอนตามกรมกองต่าง ๆ เป็นก้าวสำคัญในการวางรากฐานของขุนนางให้อยู่กับระบบการบริหารที่แน่นอนชัดเจน และนับจากนั้นขุนนางได้กลายเป็นกลุ่มอิทธิพลและเป็น

กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กลุ่มใหม่ที่เขาเข้ามา มีบทบาทและมีอำนาจต่อรองทางการเมือง ในระดับสูงในระบบการเมืองของอยุธยา บรรดาขุนนางได้แอบอิงหน้าที่และตำแหน่งทางราชการสร้างเสริมความมั่งคั่งและเพิ่มพูนอำนาจของตนเองมากขึ้นทุกที ขุนนางกลายเป็นสถาบันที่เข้มแข็งในสังคมอยุธยา ใคขยายตัวขึ้นทุกขณะ และมีอำนาจครอบงำสังคมมากขึ้นทุกที โดยใคคกกลืนเอาชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม เขามาสู่ความเป็นขุนนาง ซึ่งมีทัศนคติ มีความต้องการ มีความเชื่อและผลประโยชน์ที่ต้องรักษา ความเข้มแข็งของระบบบริหารราชการและสถาบันขุนนางที่ส่วนกลางจะเป็นพื้นฐานรองรับในการที่เมืองหลวงจะขยายอำนาจเข้าไปควบคุมหัวเมืองชั้นนอกอย่างเด็ดขาดในสมัยต่อมา การที่สมเด็จพระชัยราชาสามารถที่จะเกณฑ์กองทัพหัวเมืองเหนือไปทำสงครามใคทุกครั้ง และการที่ขุนรวงศาราชมีคำวี่ที่จะทำการสับเปลี่ยนเจ้าเมืองในแถบหัวเมืองนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าหลังการปรับปรุงการปกครอง อำนาจของราชธานีใคเริ่มฝังตัวลงแล้ว ในหัวเมืองเหนือ ผลจากการปรับปรุงการปกครองในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 อีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการกำจัคอำนาจในการปกครองและการบริหารราชการของบรรดา เจ้านายให้หมดไป จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ขุนนางมีบทบาทในการปฏิบัติและบริหารราชการแต่เพียงกลุ่มเดียว ทำให้พระมหากษัตริย์ต้องพึ่งขุนนางในการดำเนินการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการเสริมความมั่นคงให้กับขุนนางมากยิ่งขึ้น

หลังการปรับปรุงการปกครอง ขุนนางใคคอบ ๆ มั่นคงและเข้มแข็งขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่สิ้นสมัยของสมเด็จพระชัยราชาเป็นจนมาถึงเสียกรุง ในปีพ.ศ. 2112 ขุนนางใคคแสดงบทบาทเพิ่มขึ้น โดยนอกจากมีบทบาทในการปกครองบริหารแล้ว ขุนนางยังใคคเริ่มบทบาทด้วยการ เข้ามามีส่วนร่วมในการแย่งชิงอำนาจในต่างการ เมืองควย คังกรณีของขุนพิเรนทรเทพและพรรคพวกที่สนับสนุนใคคพระเทียรราชาใคคเป็นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และขุนพิเรนทรเทพซึ่งใคคตำแหน่งพระมหาธรรมราชาปกครอง เมืองพิษณุโลกก็ใคคอาศัยช่องว่างที่อำนาจของราชธานียังไม่ใคคครอบงำหัวเมืองเหนือเต็มที่ ทำการสั่งสมกำลังอำนาจและ

แข็ง ข้อต่อ เมืองหลวงอีกทั้ง โคอาศย์กำลังจากภายนอกมาสนับสนุนให้ตนเองได้มีอำนาจเป็นกษัตริย์ได้สำเร็จ

หลังเสียกรุงครั้งที่ 1. มีการปรับปรุงการปกครองครั้งใหญ่ ควบคู่การขยายอำนาจการบริหารของ เมืองหลวง โดยมีขุนนางระดับสูงในเมืองหลวงควบคุมและรับผิดชอบตอกษัตริย์ ขุนนาง เมืองหลวงและขุนนางหัว เมือง เชื่อมต่อกันโดยอำนาจการบริหาร ระบบเช่นนี้ขุนนางมีอำนาจสูง ประกอบกับการขยายตัวทางการค้า ขุนนางจึงมีโอกาสสั่งสมอำนาจและผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจได้อย่างกว้างขวาง ในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 22 บรรดาขุนนางได้แบ่งฝ่ายเพื่อสนับสนุนเจ้านายพระองค์ใดพระองค์หนึ่งให้ เป็นกษัตริย์ ขุนนางในระยะนี้มีอำนาจทางการเมืองสูงมาก จนกระทั่งออกฎากลาโหมกำจัดขุนนางที่เป็นคู่แข่งหรือที่ขัดขวางการขึ้นสู่อำนาจ หายที่สุดก็ล้มราชวงศ์ ในช่วงสมัยพระเจ้าปราสาททองและสมัยพระนารายณ์ โคตรงไชยกุลโยนโยนในการควบคุมอำนาจของบรรดาขุนนางควบคู่การพยายามทำให้ ความสามารถที่ขุนนางจะเข้ามาอิงระบบบริหารราชการเป็นไปใคควยความยากลำบาก วิธีการก็คือการทำให้ระบบบริหารราชการเกิดความสับสน ซ้ำซ้อนในเรื่องการบังคับบัญชา ทำให้ตำแหน่งทางราชการไม่มีความแน่นอนและเป็น เรื่องของส่วนบุคคลไป การใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรงต่อขุนนางไม่ว่าจะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือไม่มีความผิด กษัตริย์ก็ทรงสามารถที่จะลงโทษอย่างรุนแรงได้ตามพระราชอัธยาศัย หน้าที่ตามสายงานไม่มีความจำเป็น ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบริหารราชการ ซึ่งเป็นผลเสียอย่างใหญ่หลวงต่อ เสถียรภาพและความมั่นคงของอาณาจักรอย่างมาก เพราะเมื่อระบบบริหารของราชอาณาจักรไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ยังเป็นผลลุกลไ้พาให้ระบบต่าง ๆ ในสังคมไร้ประสิทธิภาพ

ในระยะต้นราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีการกำจัดขุนนางและปราบกบฏหัวเมือง จึงมีการปรับโครงสร้างการปกครองอาณาจักรอีกครั้ง พร้อมกับการค่อย ๆ ฟื้นฟูตัวของขุนนาง เจ้านายเริ่มมีอำนาจเพิ่มขึ้นและ เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การแย่งชิงราชสมบัติ โดยเฉพาะเมื่อพระเจ้าบรมโกศขึ้นครองราชย์หลังจาก

ที่ทำศึกหนักกับเจ้านายอื่น ๆ พระองค์ได้แต่งตั้งขุนนางโกลชิตที่เป็นกำลังสำคัญ
 คำรงค์ตำแหน่งคุมอำนาจและมีผลประโยชน์มาก ขณะเดียวกันก็ลดอำนาจขุนนาง
 ที่วางตัวเป็นกลางหรือไม่สนับสนุนการชิงอำนาจของพระองค์ ในรัชกาลนี้ได้เสริม
 สร้างฐานะของเจ้านายให้เข้มแข็งขึ้นอีกด้วยการตั้งกรมเจ้าขึ้นมากมาย เพื่อเป็น
 การคุ้ยอำนาจกับขุนนาง กลุ่มเชื้อพระวงศ์นี้จะชกแย้งแย่งชิงอำนาจกันเอง เป็น
 การสร้างความปั่นป่วนให้กับระบบบริหารราชการซึ่งเสื่อมโทรมอยู่แล้วถึงจุดวิกฤต
 เร็วขึ้น ตัวขุนนางก็ไม่อาจจะอิงอยู่กับระบบบริหารราชการได้อีกต่อไป เพราะ
 ระบบบริหารมาถึงสมัยนี้สับสนไม่มีประสิทธิภาพอีกต่อไปแล้ว การอิงกับระบบบริหาร
 อย่างแนบแน่นจึงไม่อำนวยความสะดวกในการสร้างความมั่นคงในสถานการณ์เหมือน
 อย่างแต่ก่อน ขุนนางจึงต้องอิงกับเจ้านายในพระราชวงศ์ที่มีอำนาจบารมีแทนจึง
 คุ้มเหมือนเจ้านายจะควบคุมขุนนางไว้ได้ การชิงอำนาจในระยะต่อมาจึงเป็นเรื่อง
 ของพวกเจ้าที่ทรงกรมทั้งหลาย จากนั้นไม่นานก็เสียกรุงครั้งที่สองในพ.ศ. 2310

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย